

ДЕЦЕНИЈА ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ
СРБИЈЕ

НЕЋЕМО ВОДИТИ ТУЂЕ РАТОВЕ

ПИШЕ Александар ПЕТРОВИЋ

Може ли наша земља истрајати у политици несврставања према великим силама и безбедносним организацијама? Да ли је одлука донесена под теретом косовског проблема данас актуелнија него икад и има ли простора њеном преиспитивању?

Ускоро ће се навршити десет година од усвајања Резолуције о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, којом је у 6. тачки Народна скупштина прокламовала војну неутралност земље „у односу на постојеће војне савезе“. Тиме је питање оружаног сврставања стављено „ad acta“ све до евентуалног расписивања референдума, на коме би грађани изабрали боје безбедносног кишобрана или би, пак, остали при опредељењу да сами штитимо сопствени праг. Околности које су децембра 2007. године довеле до изгласавања поменуте резолуције, те далекосежност одлука које је садржала, поготово ако се зна да се о њима није водила шира јавна расправа, изазвале су мноштво „post festum“ реакција, делом лаичких и популистичких, а делом утемељених у теорији и пракси савремене глобалне безбедности.

Критика која допире из кругова склонијих атлантској компоненти евроатлантских интеграција, да се Србија прокламовањем војне неутралности дистанцирала искључиво од НАТО-а, годинама је „тупила оштрицу“ на истини да је

наша држава управо с Алијансом константно развијала односе у оквиру Партнерства за мир, чији је врхунац достигнут потписивањем Индивидуалног акционог плана партнерства – IPAP. Тиме је Србија успоставила највиши ниво сарадње који са НАТО-ом може имати земља без амбиција за чланство у тој организацији.

Међутим, евидентна диспропорција у броју активности међународне војне сарадње Србије и земаља Алијансе у односу на Русију и остале земље, које, условно речено, припадају другом глобалном политичком полу, учешће у мировним операцијама заједно са чланицама НАТО-а, те реалност IPAP-а, провоцира реакције дела јавности који заштиту „великог словенског брата“ види као једини смислен епилог саге о војној неутралности. Неретко се у медијима с њихове стране одапињу стрелице у болне тачке сећања на 1999. годину, а власт и Војска оптужују да „испод жита“ гурају Србију у Северноатлантски пакт.

Измуђена и/или мудра одлука

Јаз између промишљања стратешких опредељења државе и мњења просечног грађанина о војној неутралности продубљен је таблоидним популизмом и јавним „надвлачењем конопца“ између лобиста Истока и Запада. Ипак, мањак знања и вишак сампоуздања да се јавно полемисхе о

тој теми не утичу на крајње позитивно мишљење народа о актуелној спољној и безбедносној политици земље. Грађани Србије би, ако је веровати истраживањима, у овом тренутку огромном већином подржали курс којим се наш брод тренутно креће, иако је свима јасно да се геополитички океан опасно усталасао, а да Балкан, нажалост, никада није био мирна лука. Премда државно руководство, што је више пута поновљено, настоји да Србију држи ван радара великих, дешава се да понекад будемо суочени с обесхрабрујућим претпоставкама будућих догађаја уколико се у черчилковском маниру не одредимо „на чијој смо страни неутрални”. Једну такву поруку донео је у Београд, пре извесног времена, званичник Стејт департмента Брајан Хојт Ји.

– Војна неутралност никада није била актуелнија! – рекао је министар одбране Александар Вулин на истоименој трибини, коју је на недавно завршеном Сајму књига организовао Медија центар „Одбрана”.

– Свет се не мења набоље. Не постаје безбедније место. Не важе правила која су некада важила. Велики се шире, заузимају простор. Не голом физичком силом колико економском, политичком, медијском и све је мање места за све који нису „они”. Ми смо суочени са светом у коме су противречности доведене до тог нивоа да су сукоби чести и можемо слободно рећи и успешни. Они који сукобе покрећу немају жељу да се директно сукобе, него то раде пре-

ко малих народа, очекујући да они постану вољни саучесници у њиховим ратовима. Очекује се да мали народи као свој циљ узму некакве интересе великих. Војна неутралност је одговор унапред да то не желите да радите – каже Вулин.

Политика у којој не желите да заузimate стране у сукобима великих, сматра министар одбране, није изговор да се не препозна зло, нити је оправдање да се против зла не борите.

– Војне ефективе су наше. Њихово распоређивање, употреба, развој су наши и о томе само ми одлучујемо. То је војна неутралност. Али, наравно, не можете бити неутрални у односу на Даеш, не можете остати неми када се људи дижу у ваздух у Паризу или Лондону. Ако постоји нешто што би велики могли да науче од нас Срба, а могу много, јесте да ми никада нисмо пропустили да препознамо зло, да га именујемо и да се сукобимо с њим – подвлачи министар одбране.

– Војна неутралност из 2007. године јесте резултат геополитичких околности – тврди вршилац дужности помоћника министра одбране за политику одбране генерал-мајор Милан Мојсиловић. Ситуација у вези с једностраним проглашењем независности Косова и Метохије, међународним обавезама из Резолуције 1244 и притиском којем је држава у то време била изложена, сматра генерал Мојсиловић, довела је до тога да прокламовање војне неутралности буде једини рационалан корак.

Присећајући се периода у ком је обављао дужност шефа војног представништва при Мисији Републике Србије при НАТО-у, Мојсиловић каже да војну неутралност Србије признају сви.

– Иако у Уставу немамо ту одредницу неутралности, ми „de facto” имамо тај третман. И Исток и Запад не оспоравају нам тај статус – тврди Мојсиловић.

Вршилац дужности помоћника министра спољних послова за безбедносну политику Бранимир Филиповић сматра да та одредница представља саставни елемент нашег спољнополитичког позиционирања у региону, Европи и свету.

– За сваку земљу је важно да у сваком тренутку у реалном времену, на најефикаснији начин буде спремна да брани своје националне интересе. Ако политику војне неутралности посматрамо с аспекта резултата које доноси, видећемо да је у претходном периоду дошло до јачања спољнополитичке позиције Србије у контексту политике одбране коју спроводимо – истиче Филиповић. – Важно је, додаје он, разумети да је војна неутралност динамична категорија

тисци у вези с Хуманитарним центром у Нишу. Западни медији нису пропустили да злурадо прокоментаришу и недавну испоруку руских „мигова” дајући тој вести несразмерно велики значај.

Питање свих питања јесте – у којој мери једна мала земља попут Србије може истрајати у политици еквилибрана према сукобима великих, а да не угрози процес економског опоравка, чији се ток и те како доводи у везу са сарадњом и с Истоком и са Западом. Док једни кажу да је „седење на две столице” обично пут у пропаст, врх наше спољне политике одговара – „не седимо ни на руској, ни на америчкој, већ на српској столици”. Тврда је, веле, и неуподобна, али је бар наша!

Александар Вулин сматра да из ове перспективе војна неутралност нема алтернативу јер је то једини начин да као слободна и независна земља сами доносимо одлуке о себи. Он признаје да таква политика носи изазове јер великим силама често није довољно да нисте против њих, него очекују да будете уз њих, то јест против оних које они сматрају непријатељима.

– Шта је вечни интерес Србије? Да буде мир и да сами одлучујемо о себи! И само у односу на те вечне интересе треба да посматрамо актуелну политику и политику коју ћемо водити у будућности. Све док успевамо да одржимо овакву политику наш значај у међународним односима превазилази размере наше територије и број становника – сматра министар одбране.

Професор Правног факултета и стручњак за међународно право Бранко Ракић каже да је војна неутралност Србије политичка категорија и да као таква не изискује некаква међународна признања, као што то бива код проглашења сталне неутралности.

– Постоје рационални разлози за овакву одлуку и они су, јасно, политичке природе. Међутим, постоји још један аспект одлуке о војној неутралности који мало ко помиње, а то је морал. Шта је алтернатива садашњој позицији? Једино улазак у НАТО. Ја не видим могућност да Србија сада, с обзиром на околности, постане чланица неког другог савеза. Не мислим да неко у овом тренутку на нас врши некакав притисак да до тога дође. Међутим, када говоримо о тој алтернативи, свакако никако не треба да изгубимо из вида и морални аспект те одлуке – сматра професор Ракић.

Он каже да све озбиљне државе размишљају дугорочно, а улазак у војне савезе представља најсвеобухватније и најдугорочније везивање. Сврставање у војне савезе са собом повлачи и свако друго сврставање, пре свега економско и политичко, а Србија у том контексту мора имати на уму промене које се дешавају на међународној сцени.

Бранимир Филиповић наглашава да војна неутралност никако не подразумева политику изолације него управо активне сарадње, нарочито када је реч о безбедносним претњама које подједнако угрожавају све земље. Тероризам јесте претња свима, сматра искусни дипломата, а Србија је показала недвосмислену вољу да му се супротстави укључивши се у међународну коалицију против Даеша.

Међународна војна сарадња, нарочито она у оквиру Програма „Партнерство за мир”, а однедавно и све интензивнија сарадња с државама ОДКБ, говори у прилог оцени

које се кроз историју мењала и да свака држава која се за такав корак определи сагледава сопствени спољнополитички и безбедносни контекст.

Одмеравање алтернатива

Истина коју препознају и апологете и критичари постојећег курса српске спољне политике јесте да се точак историје убрзао толико да се безбедносни контекст мења из месеца у месец. Интереси глобалних и регионалних играча сукобљавају на разним меридијанима, укључујући и онај који пресеца Балканско полуострво. Уласком Црне Горе у НАТО Србија је фактички постала острво у „северноатлантском мору”. Тај статус, сам по себи, не би ни био доведен у питање да у Вашингтону и Бриселу не постоји бојазан од јачања руског утицаја на овим просторима. Неблагонаклон став Запада према одбијању Србије да се придружи санкцијама Руској Федерацији није новост, као ни при-

да Србија води политику активне неутралности. Истина је да позиви за учешће наших војника и јединица у мултинационалним операцијама и вежбама различитог нивоа у земљама широм света, стижу веома често. А то нам, стручњаци кажу, доноси само корист. Не само када је реч о подизању нивоа оперативних способности Војске Србије и одмеравања с осталима, већ и у контексту јачања спољно-политичке позиције земље.

Снажна војска гарант неутралности

– Да, војна неутралност јесте најтежи и најскупљи избор који можете да направите. Далеко је једноставније одредити се за неки од војних савеза. Онда други брину о вашем небу, територији, о вашој армији. И други су ту ако дође до неке невоље. Међутим, с једне стране вас растереће бриге о неким проблемима, али вас растереће и бриге о доношењу сопствених одлука. Други ће одлучити ко су вам пријатељи, а ко непријатељи – каже министар Вулин. Он додаје да изабрати пут неутралности, без стварања моћне и надасве задовољне Војске, јесте неозбиљно и опасно.

– Земље које имају вековну политику неутралности, попут Швајцарске на пример, развијају и опремају моћне војске. Јер, ако сте се одлучили да не учествујете у туђим сукобима, онда сте се одрекли и права да очекујете помоћ уколико се ви с неким сукобите. Зато војна неутралност јесте тешка политичка одлука. Када је донесете онда морате читаво друштво да усмерите у њену заштиту – наглашава министар.

Како би Србија обезбедила одговарајуће потенцијале за одбрану од изазова ризика и претњи, сматра генерал Мојсиловић, мора обезбедити свеобухватан спектар одбрамбених способности.

– Када све то ставите на сто, долазимо до економије. А ту, могу вам рећи из искуства које доносим из Брисела, нема бесплатног ручка. У јавности се често чује полемика о томе „колико кошта неутралност“, а шта нам доноси учлањење у неки колективни систем безбедности. Када би позиција Србије била да постане чланица НАТО-а, то би нас на годишњем нивоу коштало два одсто БДП-а, уз ограничења у одређеним способностима. А када једном укинете одређене способности сопствене Војске, после је веома тешко вратити се уназад – каже генерал Мојсиловић и подсећа на пример обуке борбених пилота, која је, чак и када имате војну авијацију, веома скупа и дуго траје, а која би, уколико се догоди да се те способности одрекнете, била скоро немогућа.

– Наравно, када сте војно неутрални, то не значи да треба да водите трку у наоружању, него да у контексту реалних безбедносних процена изградите сопствене способности. Војска Србије их у највећој мери има, а тамо где смо сматрали да заостајемо, као што је конкретно био случај с ловачком авијацијом, ту настојимо да способности изградимо – закључује генерал.

Можемо ли неутрални у Унију?

Стратешко опредељење Републике Србије јесте чланство у Европској унији, а оно, сматра професор Бранко Ракић, не би требало да буде у вези с учлањењем земље у Алијансу, премда се одређене врсте притисака не могу искључити.

– Има и других земаља у ЕУ које нису чланице НАТО-а. То је чињеница. Оно што је најближе некаквом војном аспекту чланства јесте заједничка спољна и безбедносна политика Европске уније, која има далеко лабавију форму. Конкретно, нека чланица може да се уздржи од ангажовања своје војске у одређеним ситуацијама уколико у томе не види интерес – наводи Ракић, али истиче да политички процес преговора о чланству често садржи и елементе притисака који излазе из оквира онога што чланство у Унији доноси само по себи.

Министар одбране је по том питању категоричан – Србија неће мењати своју политику војне неутралности зарад чланства у Европској унији и то од нас нико не може очекивати.

– Не бисмо толико улагали у Војску и њен развој да нам је тако нешто на уму – додаје Вулин, уз опаску да му нису разумљиве оцене неких других политичких идеологија да Србија нема непријатеље и да више никада неће ратовати.

– Извините, али ја нисам довољно храбар да то кажем! Швајцарска то неће да каже. Шведска такође. Наша доктрина је једно време била да живимо у најбољем од свих светова и да у том свету више никада неће бити рата, па сходно томе треба да смањујемо Војску, уништавамо наоружање... – истиче министар одбране и додаје да војна неутралност не сме да постане „параван“ за пацификацију друштва и оправдање за пасивност у области одбране.

– То што смо рекли да смо неутрални и да нећемо учествовати ни у једном сукобу не значи да ће то сви и поштовати, а самим тим не можете тврдити да се никада неће догодити ништа зло и да сходно томе не морате ни да се припремате. Војна неутралност, дакле, није пацифизам него искључиво политички став и порука да нећете да учествујете у туђим сукобима – закључује министар одбране Александар Вулин. ■

Снимили фото-репортери МЦ „Одбрана“